

raub c. ötfelvonásos lovagdrámájának (Prága 1785.), melyet a pesti német színházban is 1791—1806-ig többször játszottak. Ugyancsak egy lovagdrámából, a legnépszerűbbek egyikének magyarosításából, vehette a Tibortz nevet. Tolnai¹ ezt is azok közt említi, melyek régies formáját a Pápai-Páriz-Bod-féle *Dictionarium* névjegyzékéből írta ki Katona; ott Tiburtz a Tiburtius régi magyar változata. A névnek épen Endre korában való gyakoriságára elég bizonyíték volt a Katona Istvántól közölt oklevelekben. De Tibortz alakban használja a nevet egy népszerű lovagdráma magyar fordítása is, s az a színház, mellyel Katona együttműködött, épen abban az évben (1811) újította fel hosszabb pihentetés után, mikor a költőnek velük való szorosabb kapcsolata megkezdődött, mikor számukra az első fordításokat készítette. Ziegler F. W. *Die Pilger* c. lovagdrámájának főhősét, Graf Konrad von Giesbach und zu Homburgot, keresztelte el a darab magyarosítója, Léhner András, Tibortznak. Az 1795. január 30-án bemutatott magyarosítás (*A szarándokok*. Vitézi érzékeny játék a 13-ik századból öt felvonásokban. A nemzeti Játék színre alkalmaztatta Léhner András) nem maradt ránk.² Egy cenzori akta (Orsz. ltár. Helyt. 1796. 6645. sz. 35. Rev. libr. N° 6.) idézi néhány szereplőjének, így Tibortznak is néhány mondását. Hogy a jötevőket ismeretlenné tevő zarándokruha, a XII—XIII. században játszó lovagdrámáknak ez állandó requisituma, mennyire foglalkoztatta pályája kezdetén Katonát, eléggé mutatja az, hogy nála még La Chatre-t is ily öltözetben menti meg barátja és lánya az 1593-ban játszó *Aubigny Clementiában*. A Ziegler-Léhner-féle *Szarándokok* is ott volt azok közt az első darabok közt, melyek az ifjú Katona figyelmét magukra vonták, s Tibortz nevét is első színházi emlékei közt vihette magával, míg végül legremekebb alakjai egyikét jelölte meg vele.

Röviddel a *Bánk bán* megjelenése után újra szerepelt e név a magyar irodalomban: Kisfaludy Sándor az 1824-re megjelent Aurórában kiadott regéjében (*A megbosszult hitszegő*) Lébenyi Miksa lovászát nevezi így. Angyal Dávid bebizonyította, hogy Kisfaludy a maga *Bánkjának* megalkotásakor nem ismerte Katona drámáját. A Tibortz nevet azonban legvalószínűbben onnan vehette, s ez arra mutat, hogy legkésőbb 1823-ban mégis olvasta már.

WALDAPPEL JÓZSEF.

KAZINCZY ISMERETLEN LEVELE.

(1821. febr. 1.)

Az elmúlt év végén több Kazinczy-levél került vétel útján a M. T. Akadémia birtokába, s az egyik hátlapján a *Gróf Kornis Mihály* című költői levél — mind Kazinczy kezeírása. Ez a verses mű, valamint egy kivételével a levelek már megjelentek nyomtatásban, ezt az egy ismeretlen levelet alább adjuk híven a kézírathoz. A címzett nevét nem ismerjük, a levélből csak azt tudjuk meg, hogy egy Sennyey báró direktora volt. Melyiké, nem

¹ *K. J. Bánkjának régies személynevei*. M. Ny., 1925. 203. l.

² Egy későbbi fordítás megvan a Nemzeti Színház könyvtárában, rajta a miskolci cenzor 1830. január 30-án kelt engedélye.

lehet megállapítani. Kazinczy a Sennyeyek közül csak János báróval volt kapcsolatban, reá azonban nem gondolhatunk, mert 1820-ban meghalt, a levélben viszont a báróról mint életben levőről emlékezik meg Kazinczy.

Különös bizodalmu drága jó Uram, Direktor Úr, érdemes barátom,

A' legforróbb szívvel veszek részt az Úr meg'iszteltetésén. Mélt. Báró Sennyei Úr tudja mely tiszta lelkű embert bír az Úrban, 's illő volt, hogy bizodalmat bebizonyítsa. Az Urat érdemei 's a' szerencse egygyaránt viszik, 's én azt annál szívesebb örömmel nézem, mert tudom, hogy nekem, 's gyermekeimnek javokra van az, midőn illy gondolkozású barátom emelkedik.

Kevés napokkal ezelőtt egy Epistolát végzettem-el, mellyhez még Septemberben fogtam volt. Azt hittem, hogy szükségem van bizonyos dátumokra, mellyeknek a' vers végében fel kell dolgoztatniok, 's azért halasztottam el az elvégzést. De ismét....¹ gondolat ért; elvégeztem. A' Festeticshez írt Epistolámat még ellenségim is.... javalással vették, 's minthogy ez ahhoz hasonlít, képzelem, ezt is úgy fogják. Megtagadtam tulajdon izlésemet az övékéért, mert én a' Verseknak ezt a formáját nem szeretem. Mi mesterség olly két sorú verseket írni, mellyben csak arra kell vigyázni, hogy a' két utolsó hang egygyezzen, 's a' 6dik syllaba mellett Caesura essék? A Rómaiak és Görögök az illy játékot nem vették volna versnek. De ha a' mi Olvasóink gyönyörűségeket lelik ilyenekben, teljen kedvek. Én ezt arra a' ravaszúságra használám, hogy némelly Neologismusokat vettem fel belé: *Küprisz*, a' görög forma és pronounciatio szerint, az az *Cypris*, *rózsálló* az az *rosige*, tudnilik *rózsaszinbe csapó*. A Festők a' szép kezeknek mindég ezt a' szint szokták adni. — Egyéberánt azt hiszem, hogy az én barátom némelly hamiskodó soromra mosolygani fog magában. Dr. Beregszászi Úr e' napokban nyomtattata ellenem Patakon egy mocskos írást.² Vagy nem értette szavamat, vagy érteni nem akarta, 's úgy bánt 'a hogy kedve tartja. Még vallásomról sem felejtkezett-el, 's azt mondja, *félig nyilván*, hogy sokaknak 'a Keresztyén Vallás úgy botránkozás és bolondság, mint 'a Zsidóknak és Pogányoknak volt. Csak Rómát nekik, 's sorba fognak bennünket égettetni ezek a mi Theologusaink. Maradok változhatatlan tisztelettel Széphalom Febr. elsőjén 1821.

alázatos szolgája
Kazinczy Ferencz.

Az «Epistola», amelyről Kazinczy levélében beszél, a *Gróf Kornis Mihály* címet viselő költői levél, megjelent először a Felső Magyarországi Minervában, 1827: 1343., azután ismételtlen, jelentéktelen változtatásokkal. A modern kiadások (Abafié, Váczyé) a későbbi, nem mindig jobb szöveget adják. A szövegeltéréseket Abafi összeállítja (*Kazinczy Ferenc Összes költés-ményei*, II: 271), csak a következő négy — egyébként egészen jelentéktelenről — felelkezik meg:

6. sor: Zeűsznek, eredetileg — Zevsznek.

14. sor: érezni, eredetileg — érzeni

¹ A levél bal alsó sarka leszakadt, s az így hiányzó szavak helyét kipontoztam.

² Címe: *Pennaháború*.

15. sor: illetve, eredetileg — illetve

16. sor: Cypris, eredetileg — Küprisz.

Nem közli azonban sem Abafi, sem Váczy az epistolát megelőző és befejező részt, nyilván, mert nem ismerték a versnek ezt a kéziratát. Közöljük belőle, zárójelbe téve a hiányzó szók olvasatát.

A bevezető, Kornis grófról szóló rész így hangzik:

«Egyik nagy atyja Erdélyi Gubernátor volt; az anyja pedig leánya az Erdély Thesaurasiusának Gróf Teleki Károlynak, kit feje, szíve, tudománya, hazafiusága miatt nagy tiszteletben tart Erdély még most is. Maga ez az ifjú gróf igen modestus, csendes, minden jót nagyon szerető ifju, kit én méltán szeretek».

A befejező rész a következő:

[Volta]írnek gyönyörű sora ez: *Rómaiak, én szeretem a dicsőséget, 's [nem] csinállok titkot belőle.* Ezt Voltaire Ciceróval mondatja. A' mi [embereink] csupa keresztyén alázatosságból vannak gyurva. Az a' baj, hogy [a' di]csőséget osztán lopják is, ha módjok van hozzá. Nézzük a' Restauratiót. [Nem] jobb volna e *megvallani*, 's nem *lopni* osztán, 's nem *koldulni*? — Ezeknek a' mi verselgetéseinknek az a' haszna van, hogy az efféle sorokat... megkapja az Olvasó, 's nemesedik általa. Mennyi ok van hogy nemesedjünk! Nézzük-el csak Zemplényt, mik esnek itt a' keresztyén alázatosság» [nevével?].

A verses levél keletkezését Abafi 1821. jan. 23-ra teszi. A prózai levél azonban azt bizonyítja, hogy a kormeghatározás téves; a helyes időpont: 1820. szept.

CSÁSZÁR ELEMÉR.

SZÁSZ KÁROLY VERSE SZALAY JÓZSEF SÍRKÖVÉN.

Ma már kevesen tudják, hogy az a vers, amely az 1885. márc. 15-én, 27 éves korában meghalt Dr. Szalay József történetíró sírkövén,¹ a keresési temetőben olvasható, Szász Károly műve.

A vers a következő:

Lelke míg a jót s igazt kereste,
 Súlyos kórral küzdött gyöngé teste.
 Most a lélek, áttörvén bilincset,
 Égbe szállott, ott keresni kincsét,
 Haj, de gyászt hagyott örökbe hátra
 Anya, testvér s annyi hű barátira.

SZALAY LÁSZLÓ.

¹ Szalay József egyetemi magántanár volt; a Magy. Tud. Akadémia *Magyarország története* című 4 kötetes munkáját (ebből a 2—4-et írta ő) a Szilágyi István-díjjal jutalmazta.